

STORTINGET

Innst. 390 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:148 S (2024–2025)

**Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Bård Hoksrud og Morten Wold om erstatning til
ofrene i Varhaug-saken**

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Pasientovergrepsutvalgets rapport fra 2022 og sørge for at man raskt setter i gang arbeidet med en erstatning til ofrene i Varhaug-saken.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen har bedt om uttalelse fra helse- og omsorgsministeren og viser til at statsråden har uttalt seg om forslaget i brev til komiteen av 11. april 2025. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Det er også avholdt skriftlig høring i sakene, hvor det innen fristen kom inn to høringssvar. Høringssvarene kan leses på sakenes side på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Tove Elise Madland, Even A. Røed og Truls Vasvik, fra Høyre, Sandra Bruflot, Erlend Svardal Bøe og lederen Tone Wilhelmsen Trøen, fra Senterpartiet, Siv Mossleth og Kjersti Toppe, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud, fra Sosialistisk Venstreparti, Marian Hussein, fra Rødt, Seher Aydar, fra Kristelig Folkeparti, Hadle Rasmus Bjuland, og fra Pasientfokus, Irene Ojala, viser til representantforslaget og forslaget om erstatning til ofrene i Varhaug-saken.

Komiteen vil understreke at sakene om overgrep er svært alvorlige og ønsker som statsråden å uttrykke dyp medfølelse med ofrene for Varhaugs handlinger. Komiteen vil videre framheve at overgrep mot pasienter også er et alvorlig misbruk av den tilliten som helsepersonell er gitt av samfunnet.

Komiteen viser til at Varhaug-sakene var av en slik karakter og omfang at Pasientovergrepsutvalget ble nedsatt, for at vi som samfunn skal ta lærdom av alvorlige hendelser som dette.

Komiteen vil framheve at i rapporten fra Pasientovergrepsutvalget, avgitt til Helse- og omsorgsdepartementet i 2022, slås følgende fast:

«Det foreligger dokumentasjon på at Varhaug utsatte pasienter for mange og grove seksuelle overgrep i perioden 1969 til 1998, det vil si over en periode på omtrent 30 år. Da han i 2002, for tredje – og siste gang – ble domfelt for seksuelle overgrep mot pasienter hadde han hatt en lang og omfattende praksis som psykolog både fra offentlig og privat virksomhet.»

Komiteen merker seg at statsråden i sitt brev viser til at Pasientovergrepsutvalget sine anbefalinger i hovedsak er fulgt opp, blant annet gjennom et lovfor-slag som ble iverksatt 1. januar 2025 som gir Helsetilsy-net mulighet til å reagere strengere overfor helseperso-nell som er til alvorlig fare for pasientsikkerheten (jf. Prop. 63 L (2023–2024)). Helsepersonell som fortsetter å praktisere selv om de har mistet autorisasjonen, kan gis forbud mot å yte helsehjelp og på den måten avskjæres fra pasientkontakt.

Komiteen merker seg Pasientovergrepsutvalget sine vurderinger:

«Utvalget har i sitt arbeid med overgrepssaker i tiå-ret 2010 til 2020 ikke registrert saker som er i nærheten av Varhaugsaken når det gjelder alvorlighet og varighet. Det er åpenbart mange ofre for hans overgrep som aldri har fått den oppreisning de fortjener.»

Komiteen er enig med Pasientovergrepsutvalget i at det samlede systemet synes å ha kommet til kort i Var-haug-saken. Varhaug ble ikke stoppet før etter mange år, og mange pasienter ble derfor rammet av overgreps-handlinger. Komiteen viser til statsrådets brev om at systemet er bedre rustet i dag, og at det arbeides konti-nuerlig med å forbedre systemet for å unngå nye saker.

Komiteen merker seg at statsråden i sitt svarbrev til komiteen viser til de generelle erstatningsordninger som skal ivareta ofrene som har lidt tap på grunn av ska-de etter straffbare handlinger. Men statsråden skriver også at det er usikkert om disse ordningene treffer i den-ne saken. Søknader om erstatninger via de offentlige er-statningsordningene er også blitt avvist på grunn av for-eldelse. Statsråden viser i brevet også til at flere av ofrene har fått erstatning i forbindelse med straffesakene og er da i prinsippet avskåret fra ytterligere kompensasjon via de offentlige erstatningsordningene.

Komiteen merker seg at statsråden ikke vurderer det som aktuelt å opprette en egen erstatningsordning for de berørte i Varhaug-saken. Det vises til hensynet til mulige presedensvirkninger og likebehandling. Tiden som har gått, blir også trukket fram som et forhold som vil vanskeliggjøre et eventuelt ansvarsgrunnlag, og som vil vanskeliggjøre innrettingen av en eventuell erstat-ningsordning.

Komiteen vil som statsråden vise til at dette er en svært alvorlig sak, og vil understreke at pasienter skal være trygge i møte med helsepersonell.

Komiteen vil vise til pasientovergrepsutvalget som ble nedsatt under regjeringen Solberg, og at regjer-ingen Støre i hovedsak har fulgt opp anbefalingene fra utvalget.

Videre vil komiteen påpeke at det var et enstem-mig Storting som fra 1. januar 2025 sluttet seg til lov-endingene som ble foreslått i Prop. 63 L (2023–2024). Lovendingene åpner opp for at Helsetilsynet nå har

mulighet til å reagere strengere overfor helsepersonell som er til fare for sikkerheten til pasientene. Komite-en vil understreke at helsepersonell som fortsetter å praktisere etter å ha mistet autorisasjonen, nå kan gis forbud mot å yte helsehjelp. Videre kan det også gis tvangsmulkt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar-beiderpartiet og Høyre, vil understreke at de har forståelse for at ofrene i Varhaug-saken kan kjenne seg sviktet av det offentlige. Videre vil flertallet vise til at flere av ofrene har mottatt erstatning i forbindelse med straffesakene, og det vil videre være vanskelig å kartleg-ge fakta da disse hendelsene er begått en tid tilbake. Det vil også kunne skape presedens ved å innføre egne og særskilte erstatningsordninger.

Komiteens medlemmer fra Senterparti-et, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Ven-streparti, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus viser til at dette er en helt spesiell og svært alvorlig sak, og er uenige i at det her er fare for pre-sedens. Det ble på bakgrunn av saken opprettet et eget offentlig utvalg (Pasientovergrepsutvalget), som i sin rapport skriver at

«Utvalget har i sitt arbeid med overgrepssaker i tiå-ret 2010–2020 ikke registrert saker som er i nærheten av Varhaugsaken når det gjelder alvorlighet og varighet. Det er åpenbart mange ofre for hans overgrep som aldre har fått den oppreisning de fortjener».

Disse medlemmer viser også til at det er lite sannsynlig at ofrene vil få erstatning i de generelle er-statningsordningene, siden statsråden selv skriver at det er «usikkert om ordningene treffer i denne saken».

Ut fra dette vil disse medlemmer støtte det fremlagte forslaget om at man raskt setter i gang arbei-det med en erstatning til ofrene i Varhaug-saken.

Disse medlemmer viser til at det offentlige helsevesenet gjennom en årrekke henviste pasienter til psykolog Sverre Varhaug, til tross for at han i denne pe-rioden begikk gjentatte grove seksuelle overgrep mot pasienter, og at han ble domfelt for dette flere ganger. Disse medlemmer mener det er alvorlig at verken pasientene eller offentligheten ble informert om etter-forskningene, dommene eller at Varhaug ble fradømt retten til å praktisere som psykolog.

Disse medlemmer viser til Pasientovergrepsut-valgets rapport fra 2022 og VGs omfattende dokumen-tasjon av saken, som begge peker på systematiske svikt i kontroll, tilsyn og varsling, og der det kommer tydelig frem at helsetjenesten, tilsynsmyndighetene og rettsap-paratet ikke beskyttet pasientene, men snarere bidro til å opprettholde Varhaugs praksis.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus mener at det er et særlig ansvar for staten å rydde opp når pasienter, i sin mest sårbare situasjon, er blitt utsatt for overgrep av en fagperson i offentlig tjeneste. Disse medlemmer viser til at ofrene i Varhaug-saken har opplevd store helsemessige og økonomiske belastninger, at flere er alvorlig syke, og at enkelte allerede har tatt sitt eget liv som følge av overgrepene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Pasientfokus mener det haster å få på plass en oppreisningsordning for ofrene, og støtter forslaget om at regjeringen snarest må følge opp anbefalingene fra Pasientovergrepsutvalget og igangsette arbeidet med en erstatning.

Disse medlemmer viser til høringsvarene som er innsendt, og takker for disse. Spesielt vil disse medlemmer fremheve følgende avsnitt fra professor Lars Weisæth:

«De tilstandene jeg i 2003 diagnostiserte som F 43.1 Posttraumatiske stresslidelser som skulle kunne bedres etter noen få års behandling, viste seg å være F 62.0 Vedvarende personlighetsendringer etter katastrofale påkjenninger. Dette er lidelsen i det internasjonale diagnosesystem, ICD-10, som i sin tid ble innført på grunnlag av de norske studiene fra årene etter 1957 av de overlevende fra konsentrasjons- og utryddelsesleirene. Det er vanligvis ikke mulig å oppnå full helbredelse av slike helseskader.»

Disse medlemmer viser til statsrådens svarbrev til komiteen. I den forbindelse vil disse medlemmer peke på professor i psykiatri Lars Weisæths uttalelse om at Varhaug-saken er spesiell i verdenssammenheng. Den vil derfor ikke skape noen presedens. Dette er en helt uvanlig grov sak som står i en særstilling. Dette kan man også lese i hans sakkyndige vurderinger fra 2022. Weisæth var sakkyndig i den opprinnelige saken for Høyesterett i 2003 og kjenner saken svært godt.

Disse medlemmer vil også peke på at i Varhaug-saken dreier det seg om tre til fem ofre med et ødelagt liv. Alle ofrene er nå i 60–70-årsalderen. Overgrepene er så grove og pågikk i så lang tid som 10–15 år. Det

finnes i dag ikke noen ordning som kan sikre at disse ofrene nå kan få den oppreisningen de har krav på etter disse overgrepene. Det er nå bare Stortinget og regjeringen som kan gi ofrene en oppreisning for det de har opplevd, for saken er i utgangspunktet foreldet juridisk. Alle andre kanaler er prøvd.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Pasientovergrepsutvalgets rapport fra 2022 og sørge for at man raskt setter i gang arbeidet med en erstatning til ofrene i Varhaug-saken.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Pasientovergrepsutvalgets rapport fra 2022 og sørge for at man raskt setter i gang arbeidet med en erstatning til ofrene i Varhaug-saken.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet og Høyre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:148 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud og Morten Wold om erstatning til ofrene i Varhaug-saken – vedtas ikke.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 20. mai 2025

Tone Wilhelmsen Trøen

leder

Kjersti Toppe

ordfører

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/1463-

Dato
11. april 2025

Dokument 8:148 S (2024-2025) Representantforslag om erstatning til ofrene i Varhaug-saken

Jeg viser til brev fra Stortingets helse- og omsorgskomite av 18. mars 2025 som er oversendt 1. april s.å., der jeg blir bedt om å uttale meg til representantforslag fra Bård Hoksrud og Morten Wold om erstatning til ofrene i Varhaug-saken. Representantene fremmer følgende forslag:

Stortinget ber regjeringen følge opp anbefalingene fra Pasientovergrepsutvalgets rapport fra 2022 og sørge for at man raskt setter i gang arbeidet med en erstatning til ofrene i Varhaug-saken.

Svar:

Jeg vil først understreke at saken mot psykolog Sverre Varhaug er en svært alvorlig sak. Det er viktig å gjøre alt vi kan for å unngå at slike hendelser skjer igjen. Jeg ønsker å uttrykke dyp medfølelse med ofrene for Varhaugs handlinger. Overgrep mot pasienter er uakseptabelt og et alvorlig misbruk av den tilliten som helsepersonell er gitt av samfunnet.

Det er viktig at vi tar lærdom av alvorlige hendelser som dette. Dette var årsaken til at Pasientovergrepsutvalget ble nedsatt. Regjeringen har i hovedsak fulgt opp anbefalingene fra utvalget ved å legge frem lovforslag som Stortinget enstemmig har sluttet seg til. Lovendringene ble iverksatt 1. januar 2025 og gir Helsetilsynet mulighet til å reagere strengere overfor helsepersonell som er til alvorlig fare for pasientsikkerheten. Helsepersonell som fortsetter å praktisere selv om de har mistet autorisasjonen, kan gis forbud mot å yte helsehjelp og på den måten avskjæres fra pasientkontakt. Manglende etterlevelse av forbudet kan sanksjoneres med tvangsmulkt.

Jeg er enig med Pasientovergrepsutvalget i at det samlede systemet synes å ha kommet til kort i Varhaug-saken, siden han ikke ble stoppet etter såpass mange år. Jeg har derfor forståelse for at tidligere pasienter føler seg sviktet av det offentlige. Jeg mener likevel at systemet er bedre rustet i dag, og det arbeides kontinuerlig med å forbedre systemet for å unngå nye saker.

Det finnes generelle erstatningsordninger som skal ivareta ofre som har lidt tap på grunn av skade etter straffbare handlinger. Det er imidlertid usikkert om disse ordningene treffer i denne saken. Som representantene også viser til, er søknader om erstatning via de offentlige erstatningsordningene blitt avvist på grunn av foreldelse. Flere av ofrene har allerede fått erstatning i forbindelse med straffesakene og vil da i prinsippet være avskåret fra ytterligere kompensasjon via de offentlige erstatningsordningene.

Hensynet til presedensvirkninger og likebehandling tilsier at staten må være tilbakeholden med å opprette egne, særskilte erstatningsordninger. Tiden som har gått siden hendelsene, gjør det uansett vanskelig å klarlegge fakta for å fastslå et eventuelt ansvarsgrunnlag. Dette vanskeliggjør innretningen av en erstatningsordning. Jeg ser det derfor ikke som aktuelt å opprette en egen erstatningsordning for de berørte i Varhaug-saken.

Med hilsen

Jan Christian Vestre

